

Els darrers passos d'en Serrallonga

PREMI MARIA ANTÒNIA FIGUEROLA

Març 2019

“Els bandolers pertanyen a la història recordada, que és diferents de la història oficial dels llibres... Aquesta és la raó per la qual les llegendes de bandolers encara tenen capacitat per emocionar-nos” (E.J. Hobsbawn)

Resum

El projecte que es presenta a continuació té com a objectiu donar a conèixer la figura del mític bandoler català, Joan Sala, àlies Serrallonga, des de la seva vessant històrica, geogràfica, literària i folklòrica als estudiants del segon cicle de l'educació secundària obligatòria mitjançant l'educació patrimonial.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	5
2. L'EDUCACIÓ PATRIMONIAL A L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA	6
Educació patrimonial?.....	6
Quin paper juga el patrimoni en el currículum escolar de l'educació secundària obligatòria?....	9
El patrimoni: la diversitat.....	11
Com treballar des de l'aula?.....	12
Els projectes en educació patrimonial	13
I doncs...? Consideracions finals.....	14
3. CONCEPTUALITZACIÓ DE L'OBJECTE D'ESTUDI.....	15
El bandolerisme	15
El bandolerisme català	16
La figura del bandoler i la seva mitificació	18
Joan Sala i Ferrer, àlies Serrallonga.....	19
4. LA UNITAT DIDÀCTICA.....	22
Introducció del projecte.....	22
La programació per competències bàsiques.....	25
Continguts de la unitat didàctica per àmbits, competències bàsiques i criteris d'avaluació.....	38
Temporització de les sessions	42
Sortida al Montseny - La ruta al Mas la Sala.....	45
La Ruta literària per Barcelona.....	46
5. FONTS D'INFORMACIÓ UTILITZADES.....	56

1. INTRODUCCIÓ

El projecte que es presenta a continuació té com a objectiu donar a conèixer la figura del mític bandoler català, Joan Sala, àlies Serrallonga, des de la seva vessant històrica, geogràfica, literària i folklòrica als estudiants del segon cicle de l'educació secundària obligatòria mitjançant l'educació patrimonial.

El treball neix de l'interès personal generat des de sempre entorn aquesta figura combinat amb el meu perfil professional i estudiantil professora de secundària i batxillerat d'història, geografia i història de l'art i doctorant a la Universitat Autònoma de Barcelona en el departament d'història comparada.

Si a això li sumem la necessitat vigent de fer un canvi en l'educació de la mà de les noves pedagogies, penso que utilitzar la figura d'aquest personatge per transformar-lo en un projecte didàctic que englobi diferents disciplines, pot convertir-se en un producte que resolgui ambdós interrogants: donar a conèixer la figura de l'emblemàtic bandoler català, i alhora fer-ho des d'un punt de vista didàctic basat en la nova educació competencial. La proposta gira entorn l'elaboració d'una unitat didàctica en la qual el nucli central i el centre d'interès sigui en Serrallonga, i l'activitat final serà una sortida a Barcelona per a realitzar una ruta literària (també una proposta pròpia).

Per tal de poder iniciar el projecte, primer de tot parlarem de l'educació patrimonial; veurem com es defineix, quines estratègies segueix i de quina manera aquesta educació patrimonial ens ajudarà a justificar la necessitat de l'aparició de projectes didàctics com el que es presenta.

En segon lloc farem una conceptualització de l'objecte d'estudi, en aquest cas del bandolerisme i en Joan Sala, sempre a partir del context més immediat. Aquest capítol és el que engloba la recerca historico-geogràfica del fenomen i del personatge i pretén ser el punt de partida en l'elaboració de la unitat didàctica.

L'accessibilitat, la viabilitat i la rigurositat regiran la proposta, que pretén ser l'inici d'una estratègia de posada en valor del personatge, més enllà de la seva vessant històrica. Així, l'alumnat coneixerà el personatge des d'una vessant artística, literària, folklòrica i visual. Els principis de l'educació patrimonial com també els del turisme cultural, emergent als nostres dies, seran fonamentals per donar forma el projecte que continua.

2. L'EDUCACIÓ PATRIMONIAL A L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

Educació patrimonial?

Parlar d'educació patrimonial significa involucrar diferents agents que s'interrelacionen i treballen en xarxa per tal d'assolir objectius prèviament marcats tenint com a fil conductor l'objecte patrimonial. Si mirem al nostre voltant, ens n'adonarem de la presència de patrimoni arreu. Patrimoni és l'església del segle XV, la llegenda de la creació de la ciutat, la biodiversitat d'un territori, la festa de carnaval i els balls que surten en cercavila per la festa major, com per exemple, el [Ball d'en Serrallonga](#). Patrimoni acaba essent tot allò que ens defineix tant com a individus com a col·lectiu. Reconèixer el patrimoni que ens envolta, el que compartim amb d'altres col·lectius i, també, el que ens diferencia els uns dels altres, enriquirà el nostre coneixement del món.

Els alumnes de secundària, per les característiques tant físiques, cognitives, socials com emocionals, que presenten, són uns clars "consumidors" de patrimoni. Tenint en compte el període d'aprenentatge en què es troben i els continguts curriculars que vénen marcats en l'etapa de l'educació secundària, ens trobem en un moment clau a l'hora d'introduir l'alumnat en el patrimoni. Hi ha diverses maneres de treballar amb i per al patrimoni, però totes elles estan estretament lligada amb el que es coneix actualment com [educació patrimonial](#).

El món que ens envolta és allò que ens acaba [definint](#). Allò que ens acaba definint és part de la memòria de la nostra història. La nostra història defineix el present i dibuixa el futur que ens espera. L'educació patrimonial és una disciplina que els darrers anys ha estat objecte de diferents estudis i projectes, que ve marcada per tots aquells testimonis que ens queden del passat i que dibuixen el present. Tanmateix no podem deixar de banda que quan es parla de patrimoni cal fer-ho des d'una perspectiva global, és a dir, no podem fixar-nos només en una petita part del conjunt, sinó que cal tenir en consideració l'entorn i el context en què es troba, o es trobava, per a entendre-ho en tota la seva totalitat.

Com veurem més endavant, l'educació patrimonial es centra en servir-se del patrimoni per tal d'acomplir uns objectius tant didàctics com educatius, a l'hora que permet interpretar i conèixer aquest patrimoni per a comprendre'l i poder interaccionar-hi. Tal com postula Tim Copeland (International Centre for Heritage Education), el vocable patrimoni (Heritage) prové del grec *hairetikos* (triar); aleshores afirma que es tracta d'escollir fets, coses del passat que tinguin valor en el present i que serveixin per a construir el futur; així doncs ens trobem davant d'un procés actiu: escollir què és el més important per a nosaltres a l'hora de definir-nos. D'aquesta manera, i partint d'aquesta hipòtesis, cal que els alumnes coneguin diverses i múltiples realitats per tal de que puguin acollir-se a aquell patrimoni que els acabarà definint i els servirà per a construir-se el seu propi jo.

Una vegada introduït el tema, podem plantejar-nos un interrogant fonamental: [Per què s'ha d'educar a través del patrimoni?](#) Per tal de donar resposta a aquesta pregunta, em serviré de les paraules del Dr. Santacana quan afirma que:

“...Y es que el patrimonio cultural es específico de cada uno de los pueblos y culturas; la cultura es precisamente lo que nos diferencia a los humanos de las hormigas. Y es que las hormigas no tienen historia cultural. Todas las de la misma especie, en todas partes del mundo, suelen hacer lo mismo desde hace miles de años. Los humanos no. En cada parte del mundo hemos construido ciudades distintas, nos hemos comunicado de formas diferentes, hemos creado músicas y danzas que quizás no se parecen, nos hemos vestido de infinidad de formas distintas, hemos aprendido a comer desde insectos a ratas, pasando por caracoles y conejos. A unos, nuestra cultura nos empuja a comer carne cruda, a otros, a comerla cocida; algunos comen insectos y, otros, cerdo. Muchísimas culturas consumen ratas y perros, mientras que otras no. Y esta diversidad es lo que caracteriza el patrimonio cultural de los pueblos. Haced que triunfe la intolerancia y la falta de respeto mutuo, y obligaréis a los comedores de cerdo a no hacerlo; impediréis a los darviches a bailar sobre el fuego. Si este patrimonio, por la falta de respeto mutuo, se perdiera, la cultura humana se asemejaría a la de las hormigas: millones de seres trabajarían sin otro sentido que almacenar para sobrevivir”¹.

Com hauria de ser entesa l'educació patrimonial?

Si partim de la base que els adolescents són persones en un procés de canvi, aprenentatge i que es dirigeixen al món dels adults, cal que també coneguin el món que els envolta més enllà de la família i el context més proper per tal de conèixer la realitat en què viuen. Cal treballar, doncs, des de la base per a que el patrimoni sigui entès com quelcom ordinari, familiar i local, democràtic i activament escollit. Aquest és el camí que cal seguir per a què aquest procés acabi essent reeixit. Així, l'educació patrimonial treballa sobre l'individu, els col·lectius i el seu passat. Per tant, el patrimoni hauria de ser universal, intercultural, accessible per a tothom i hauria de mostrar tolerància i adaptabilitat.

Cal que diferents agents que intervenen en el procés educatiu, en aquest cas durant l'etapa de la secundària, treballin i es complementin per tal de crear els programes adequats a l'hora de treballar amb i per al patrimoni. Així, els docents poden comptar amb gestors culturals, tècnics, la comunitat, institucions i equipaments culturals i, fins i tot, amb l'administració (tal i com veurem en l'exemplificació de projectes existents) a l'hora de tirar endavant les diferents iniciatives. En l'estudi que ens ocupa i el qual ens estem dirigint, ens centrarem en la manera com, des de l'aula i el centre educatiu es pot treballar aquesta educació patrimonial.

¹ <http://didcticalpatrimonicultural.blogspot.com.es/2012/10/el-porque-hay-que-educar-con-el.html>

Com transmetre-la?

El més important de tot és que aquesta educació, del i per al patrimoni, cal que sigui treballada des dels contextos més propers. La família i l'escola, els entorns des d'on els infants i adolescents prenen model dels principals valors i pautes d'actuació a seguir, és des d'on s'ha d'iniciar aquest procés educatiu, alhora que serveixen també com a contextos de reflexió. Tractant-se d'un matèria que pot ser estudiada i treballada des de diferents disciplines, ens podem servir d'un **fil o nucli central** per tal de treballar aspectes de les diferents assignatures². Cal agafar allò familiar i fer-ho més fort a partir de les experiències que puguin aportar els propis estudiants (observant l'entorn i el context en què es troben, com si d'un joc es tractés).

És necessari fer-los participants en aquest procés d'aprenentatge i que siguin ells mateixos els qui ho visquin de primera mà. Està clar que per acabar duent a terme tant una investigació, com iniciar projectes patrimonials i per a que l'alumnat pugui viure-ho de primera mà, cal una feina i un procés previ que en aquest cas anirà de la mà del professorat (ve sigui preparant activitats, ampliant els continguts que es presenten en els llibres de text per a relacionar-ho amb el patrimoni, o bé, preparant i planificant sortides i excursions per a treballar tots els aspectes anteriorment mencionats).

El **binomi patrimoni – educació** es necessita l'un a l'altre. El coneixement vetlla per la preservació per part de tota la societat del patrimoni, on la tasca de l'educació patrimonial cal que actuï ja des de nivells de l'educació primària. Paral·lelament, són nombroses també les universitats que tenen programes d'investigació entorn el paper de l'educació patrimonial com a agent educatiu; fer visibles aquestes investigacions suposa fer un pas més en la consolidació d'aquest camp, alhora que fa possible l'aparició d'un treball en xarxa entre aquestes universitats, l'administració, les institucions i equipaments culturals i els centres educatius. La manera com queda constància d'aquestes recerques és mitjançant els informes i publicacions que se'n deriven. Així trobem revistes de divulgació com *Arte, Individuo y Sociedad* (Universidad Complutense de Madrid); *Arteterapia. Papeles de arteterapia y educación artística para la inclusión social* (Universidad Complutense de Madrid); *Invisibilidades: Revista Iberoamericana en investigación en cultura y artes*; *EARI: educación artística. Revista de Investigación* (Universitat de València); i, *Aula de Innovación Educativa* (Ed. Graó) per posar alguns exemples. Darrerament han sorgit blocs com *Aula Infinita* i *Aula Invisible* que segueixen sent recursos que poden resultar molt útils per a aquells docents que decideixin introduir el patrimoni i la seva vessant educativa dins del currículum de les seves assignatures.

Un dels **problemes** principals a l'hora de referir-nos al patrimoni és que moltes vegades està associat a una acumulació d'objectes, i a l'herència. Per tant, acabem entenent el patrimoni com tot allò que els nostres antecessors ens deixen i heretem. A partir d'aquesta base els experts afirmen que cal fer un canvi de registre i deixar de percebre el patrimoni com un missatge d'allò que ens arriba tal qual i que és legitimitat per experts i acceptat, sinó que cal veure-ho com quelcom amb el que interactuem. Aquesta tesi s'adiu a allò al que ens estem referint: així ens importen tant els objectes com els subjectes, establint una relació entre l'art, el patrimoni, l'educació i els usos socials i culturals que se li puguin donar.

² Per exemple, un mateix fet pot treballar-se a nivell literari, econòmic, social, etc.

Quin paper juga el patrimoni en el currículum escolar de l'educació secundària obligatòria?

En molts currículums escolars d'Europa no està inclòs el patrimoni ni, per extensió, l'educació patrimonial. Així cal treballar per educar a pensar de manera optimista entorn el patrimoni, per tal de que una visita al museu no sigui entès com quelcom avorrit i sense sentit. La posada en pràctica del museu d'art dins del currículum del primer període de l'ensenyament secundària ha mostrat ser beneficiari en tant que desenvolupa en els alumnes una apreciació artística i cultural del món³.

Els museus poden oferir eines als estudiants per a que es puguin aprendre observant, tocant i relacionant-se amb objectes reals en comptes de limitar-se a mirar llibres teòrics a l'aula; en aquí tornem a parlar de la importància de [relacionar-se amb el patrimoni de manera activa i no passiva](#). Sovint el patrimoni està lligat a governs i autoritats que marquen (per raons econòmiques i turístiques) què és el més important, i per tant què és patrimoni i què no, dins un territori; per tant, el patrimoni és quelcom que és innat i que els hi bé donat. De la mateixa manera, els continguts que es donaran durant l'etapa de l'educació secundària, també vénen donats per les autoritats que tenen aquesta competència. L'ús del patrimoni a les aules ha de servir per a dotar a l'alumnat de l'educació secundària obligatòria de claus interpretatives tant del patrimoni local com del patrimoni més llunyà; tanmateix l'objectiu és, alhora, convertir el patrimoni en un recurs educatiu més. De la mateixa manera que d'altres continguts que es transmeten en les diferents assignatures i disciplines d'estudi, cal tenir molt clar el "per a què" duem a terme una acció educativa o una altra. Així, l'alumnat podrà valorar allò que se'ls està transmetent i, sobretot, quina és la raó i el rerefons de la importància del coneixement del què se'ls està plantejant.

En els actuals [llibres de text](#) de secundària no hi ha una integració del patrimoni en quan al coneixement natural, social i cultural, tot i que el patrimoni tingui poder suficient com per a ser un centre d'interès i per a ser-hi integrat. Quan parlem de didàctica cal referir-nos al per a què, el què, com i on, per tal de poder conèixer el patrimoni. D'altra banda, els llibres que hem trobat que fan referència al patrimoni, ho fan de manera que els continguts es refereixen a continguts conceptuals (dades i fets), no pas a una informació encarada a desenvolupar un esperit crític entorn ell. Aquests llibres presenten un discurs des d'una perspectiva disciplinar i academicista. A l'hora de realitzar aquest breu estudi, he consultat llibres d'història i ciències socials de diferents editorials i en la majoria d'ells no hi ha cap referència al patrimoni; a diferència, n'he trobat un que al final de cada unitat didàctica hi ha un apartat on es treballa el patrimoni i la importància del mateix, tot relacionant-ho amb els continguts treballats en el tema, cosa que permet plasmar els testimonis que ens queda d'allò que s'ha estat treballant.

En els llibres de text d'història i geografia es fa referència a la història nacional i es recalquen aquells fets més rellevants. Malgrat tot, per tal de poder entendre aquesta història nacional, primer és fonamental conèixer i entendre la història local i regional. El coneixement del

³L'informe de Newsom i Silver (1978) descriu i defineix el paper dels museus i els educadors que hi treballen.

patrimoni pren importància des del moment que som conscients que la població conserva allò que coneix, valora i que pren sentit.

Una vegada hem parlat de conceptes teòrics, passem a veure quina és la realitat a la qual ens afrontem els docents a la hora de treballar amb el patrimoni. Una vegada havent llegit la Llei d'Educació de Catalunya (LEC, 2009), ens n'adonem que no hi ha cap referència a l'educació patrimonial. Davant d'aquesta situació ens hem fixat en les competències que vénen marcades en el currículum de la Educació Secundària Obligatoria (E.S.O). Dins de les competències bàsiques trobem la *Competència artística i cultural*: essent un complement de la competència comunicativa, és cabdal per tal de comprendre el desenvolupament i funcionament de la societat del segle XXI. Es centra així, en comprendre i valorar críticament diferents manifestacions culturals i artístiques, tradicionals o no, *“utilitzar-les com a font d'enriquiment i gaudi i considerar-les com a part del patrimoni dels pobles”*. Aquí es relaciona el patrimoni directament amb matèries com l'educació artística, les ciències socials i naturals i la literatura; tractant-se d'una competència interdisciplinària cal que englobi activitats de totes les matèries. Tal com es disposa en el document del currículum: *“Es tracta, per tant, d'una competència que facilita tant expressar-se i comunicar-se com percebre, representar, comprendre i enriquir-se amb diferents realitats i produccions del món de l'art i de la cultura, considerats en el sentit més ampli dels termes. Requereix posar en funcionament la iniciativa, la imaginació i la creativitat per expressar-se mitjançant codis artístics i, en la mesura que les activitats culturals i artístiques suposen en moltes ocasions un treball col·lectiu, disposar d'habilitats de cooperació i tenir consciència de la importància de donar suport i apreciar les iniciatives i contribucions d'altri en la consecució del resultat final”*.

D'altra banda, l'educació patrimonial pot relacionar-se directament amb una altra de les competències bàsiques, la *Competència social i ciutadana*: en aquest cas és la que fa possible comprendre la realitat social en què es viu, tot cooperant, convivint-hi i exercint-hi la ciutadania democràtica en una societat plural, així com comprometre's a contribuir en la seva millora. Així, el currículum disposa que: *“Globalment suposa utilitzar el coneixement sobre l'evolució i organització de les societats i sobre els trets i valors del sistema democràtic, així com utilitzar el judici moral per triar i prendre decisions, i exercir activament i responsablement els drets i deures de la ciutadania”*

En relació a les dues competències, observem com treballar amb el patrimoni pot convertir-se amb una bona estratègia per assolir els objectius plantejats en la programació inicial. En primer lloc treballar amb patrimoni artístic, històric, natural o científic, permetrà tenir una major comprensió del món que els envolta en tots els àmbits.

El patrimoni: la diversitat

Habitualment, i l'experiència em demostra, sovint emprenem el mot "patrimoni" per a referir-nos a quelcom exòtic, desconegut o del passat. Cal redefinir aquest concepte, ja que com hem anat comentat al llarg del text, el patrimoni és tot allò que ens defineix i que ens acaba construint com a ésser humà; patrimoni és, tanmateix, tots aquells elements que, un cop coneguts, agafem com a nostres per a explicar-nos i mostrar-nos a l'altre. Per tant, no podem deslligar el patrimoni de la identitat: el patrimoni ens acaba proveïnt d'una dimensió social i històrica de la identitat i acaba definint els drets i responsabilitats de cada individu.

Un dels papers fonamentals que té el patrimoni dins les aules, des del meu punt de vista i partint de la meua pròpia experiència com a docent, és donar **visibilitat** a les diferents cultures que puguin existir dins l'aula; així no cal anar a buscar un manual d'història o d'història de l'art per a què ens mostri el patrimoni egipci com a un element cultural llunyà i desconegut, per posar un exemple, sinó que sortint del centre i mitjançant l'observació de l'entorn més immediat ja podem fer un primer estudi de quins són els trets característics que defineixen l'espai en què ens trobem, i per tant, que ens defineixen com a col·lectiu. El primer que cal qüestionar-nos és què és allò que no interpretem com a nostre, què no ens identifica, i el per què; és d'aquesta manera que en un món globalitzat i intercultural podem plantejar-nos interrogants i prendre quelcom familiar per a nosaltres per acabar convertir-lo en estrany. Aquest exercici permetrà que duent a terme el procés a la inversa, prenent allò estrany i desconegut, serem capaços d'establir similituds amb el familiar i acabar duent a terme una **investigació** del perquè d'aquestes diferències. En el camp de les ciències socials, per exemple, si treballem amb l'art, podem parlar de les influències de les diferents cultures a l'art català; d'aquesta manera podem treballar la interculturalitat, rebutjant la supremacia d'una cultura a les altres.

En definitiva, **educar amb el patrimoni és educar en la diversitat cultural, en el respecte mutu**, i en la convicció que la importància de la humanitat no rau en actuar tots de la mateixa manera, sinó en fer coses diferents. La diversitat cultural i el patrimoni col·lectiu que proporciona identitat a cada poble i a cada ciutat, no és només una riquesa, sinó que és també un instrument de supervivència col·lectiu (Santacana, 2012).

“Diga’m i oblidó, ensenya’m i ho recordo, involucra’m i ho aprenc” (Benjamin Franklin)

Com treballar des de l’aula?

Avui dia els docents comptem amb un variat nombre de recursos online que podem utilitzar i aplicar durant les nostres classes tot introduïnt el patrimoni com a element central; estem parlant, per exemple, de la revista *Hereduc (Heritage in the Classroom)*; *Aqueduct (Acquiring key competences through heritage education)*; o *Chain (cultural heritage activities ans institutes networks)*.

El **joc** pot ser un altre de les eines i recursos educatius a l'hora de l'aprenentatge de la història. Seguint amb aquesta línia i de la mà del Dr. Santacana, podem servir-nos d'objectes quotidians (ell posa l'exemple de la patata i el paper higiènic) per tal d'explicar continguts de diferents àrees. Així, iniciar una classe amb una patata i la importància i conseqüències del seu descobriment i inclusió a la vida quotidiana, pot ser una bona motivació i fil conductor. Estem parlant aquí de la **didàctica de l'objecte a l'escola**.⁴

Si girem la vista enrere i fem memòria, trobem personatges que ja anys enrere parlaven de la **didàctica de l'objecte**; María Montessori (1870-1952) va començar a formular les bases del que avui coneixem com a didàctica de l'objecte. Va ser l'encarregada de plantejar la funció dels objectes com a elements educatius; per a ella l'ús de l'objecte no és només un accessori, sinó que és un element central del seu mètode d'ensenyament. Afirmava que el més important són els objectes i no l'ensenyament del docent, sinó que com que és l'infant qui utilitza aquest elements, és ell el qui els hi proporciona una entitat activa. Així, els materials, reemplacen al professorat (Santacana, 2012). L'ús d'objectes i de materials, segons ella, es recolzava en: la interacció sensorial que segons l'autora es produïa entre els infants i els objectes, convertint-se en un autoaprenentatge lúdic; i en segon lloc, en el fet de que aquest ús dels objectes ajudava a cultivar els sentits i a desenvolupar-los.

Per totes aquestes raons exposades, l'objectes es convertia així amb el material principal per a l'aprenentatge de l'alumnat: són alhora la seva joguina i el seu llibre. El material, segons aquest pedagog belga, podia ser de dos tipus: el que aportava el propi estudiant, o el material “didàctic”, o jocs educatius. Actualment existeixen diversos i variats recursos on-line que permeten als no experts en aquesta disciplina, d'acostar-s'hi i obtenir recursos que poden ser portats a l'aula per a ser treballats i estudiats. Alguns exemples els trobem a *didacticadelpatrimonicultural.blogspot.es*; i a les revistes *ÍDEM* i *Enseñanza ciencias sociales*.

⁴<http://didcticadelpatrimonicultural.blogspot.com.es/2012/10/los-objetos-cotidianos-como.html>

Els projectes en educació patrimonial

L'objectiu principal de l'Educació Patrimonial és el de la **sensibilització**: conèixer per comprendre → comprendre per valorar → valorar per cuidar → cuidar per conservar → conservar per transmetre.

La importància d'aquesta educació patrimonial queda palesa en el gran nombre de projectes que han sorgit en els darrers anys entorn el binomi patrimoni – educació (per exemple: “*Plan nacional de educación y patrimonio*” i “*Observatorio de educación patrimonial*”).⁵

Si ens pensem a pensar en projectes i referents d'activitats relacionades amb l'educació patrimonial que existeixen actualment, podem parlar d'iniciatives com els que es duen a terme a Castella i Lleó. “*Los 9 secretos*” és un projecte d'educació patrimonial que es tracta d'un concurs escolar en el qual participen joves d'entre 15 i 18 anys; realitzen treballs d'investigació entorn elements patrimonials que requereixen de ser conservats i/o restaurats. Partint d'aquesta base, cada escola ha de defensar el perquè de la importància de l'equipament patrimonial i de la necessitat d'intervenir-hi. Amb aquest projecte d'innovació educativa, al llarg dels seus anys d'existència s'han intervingut diferents monuments que s'havien plantejat en el concurs i, en la mesura del possible i sempre amb la supervisió d'experts, s'han dut a terme restauracions que s'han proposat en el concurs. Trobem així una altra iniciativa que planteja portar el patrimoni a les aules de secundària i que mitjançant aquest primer element es puguin treballar molts aspectes entorn la seva figura, més enllà dels propis continguts històrics. El fet de treballar en equip porta intrínsec tot una sèrie de valors i actituds imprescindibles a l'hora del procés d'aprenentatge dels estudiants d'educació secundària obligatòria.

Quin és l'estat actual de l'educació patrimonial a Espanya a nivell administratiu?

L'organisme principal entorn l'educació patrimonial a Espanya és l'*Instituto del Patrimonio Cultural de España* (IPCE). El projecte que ens ocupa és el *Plan Nacional de Educación y Patrimonio*. Aquest pla es va iniciar l'any 2011 perquè l'educació patrimonial és, com ja hem dit, una disciplina emergent. Les iniciatives existents les podem dividir depenent de l'àmbit educatiu al que va dirigit. No podem confondre la difusió i l'educació patrimonial; en el primer cas, si el docent vol difondre el patrimoni, ho farà des d'un punt de vista centrar en l'element patrimonial, i per tant, el donarà a conèixer qualitativament i quantitativament. D'altra banda, l'educació és una disciplina el punt de referència de la qual és la persona que aprèn; d'aquesta manera partim de la persona i de la relació que aquesta estableix amb el patrimoni.

⁵ Instituto del Patrimonio Cultural de España: <http://ipce.mcu.es/>

Plan Nacional de Educación y Patrimonio: <http://www.culturaydeporte.gob.es/planes-nacionales/planes-nacionales/educacion-y-patrimonio.html>

I doncs...? Consideracions finals.

Després de tot el que acabem d'exposar, potser la mirada que cal fer al patrimoni, és no el fet de parlar d'educació patrimonial, sinó **d'educar mitjançant el patrimoni**. Així, i si fem treball de camp, en els jaciments arqueològics, majoritàriament, s'informa, hi ha una difusió de continguts acompanyats d'una interpretació. Educar va molt més enllà d'uns continguts i una interpretació. Educar significa canviar actituds, i en aquest cas, l'objectiu que es persegueix és el de canviar actituds mitjançant el patrimoni. Aleshores...com podem educar mitjançant el patrimoni? Seguint amb les tesis del dr. Santacana, són diverses les metodologies a seguir:

| A través del **patrimoni moble** i de la "didàctica de l'objecte": serveix per a l'escola i per al museu, tot i que avui dia encara es duu a terme en comptades ocasions.

| A través del **patrimoni immoble**: en aquest apartat cal apuntar que la legislació espanyola no permet reconstruir jaciment, a diferència d'altre països europeus on sí que està permès. Així caldrà fer una doble exercici d'interpretació, en quant que el camp de treball no està del tot definit (si arribem a un jaciment arqueològic on segles enrere hi havia hagut un castell de la Marca Hispànica, però on actualment només es conserven restes de la torre de l'Homenatge i part de l'emmurallat, l'alumne haurà de ser capaç, junt amb els seus coneixements previs i la realitat actual que està observant, de fer hipòtesis i de construir en el seu imaginari una imatge del castell).

Amb tot el que hem anat analitzant i explicant al llarg d'aquesta introducció a l'educació patrimonial podem plantejar-nos, el per què la didàctica de les ciències socials com a disciplina no està present ni a les aules ni fora d'elles. El patrimoni és aquella part del passat que trobem en el present i a la qual dotem de valor i el reconeixem; és allò que en uneix i relaciona amb el passat.

Personalment crec que l'educació patrimonial, entenent que el patrimoni va des de les obres d'art, fins les cultures, llengua, literatura, costums, folklore i maneres de viure, pot ser un punt d'inici a l'hora d'evitar conflictes dins l'aula que tinguin el seu origen en el racisme i el desconeixement d'allò llunyà. Ens estem referint, certament, a mostrar la multiculturalitat i tot el que se'n desprèn.

L'educació patrimoni no ha de consistir en un fi en sí mateix, sinó que cal que sigui integrada dins del procés educatiu.

3. CONCEPTUALITZACIÓ DE L'OBJECTE D'ESTUDI

El bandolerisme

El **bandolerisme** ha existit arreu i des de segles immemorials. Les característiques principals del fenomen així com el paper que els bandolers van tenir en societats passades, han estat compartits en contextos territorials diferents. En **tradicions** com la catalana, l'espanyola, l'anglesa, la francesa i la italiana trobem personatges similars. En aquestes contrades el fenomen va tenir prou repercussió per afavorir que generació rere generació se segueixin recordant aquestes figures, alhora que han esdevingut mites i herois nacionals. L'exemple més significatiu és el d'en Robin Hood en el cas anglès. Sovint en Serrallonga es coneix com "el Robin Hood català", en tant que els dos personatges s'assimilen i es comparen com a figures que lluitaven contra el poder en pro del poble, sotmès a crisis socials, polítiques i econòmiques.

Per bandolerisme entenem aquella activitat duta a terme per criminals organitzats; és un **fenomen social** que ha existit durant segles i que segons l'Enciclopèdia Catalana "*és l'expressió del malestar econòmic i social amb implicacions, sovint, polítiques, religioses i fins i tot ètniques, motivat fonamentalment per la misèria dels humils i en relació inversa amb les possibilitats dels estats en funció d'ordre públic*".

Ja en època romana trobem bandolers, que reapareixen durant la baixa edat mitjana com a conseqüència de la crisi social que pateixen diversos indrets europeus. Tot i així, entre els anys 1550 i 1600 hi hagué simultàniament un auge del fenomen a la major part dels països mediterranis; els indrets més cèlebres van ser Catalunya, Calàbria i Albània.

L'obra de Sebastià Sorribas (1990) és el text idoni per fer una primera aproximació al món del bandolerisme, conèixer les característiques més rellevants i apropar-nos als personatges més temuts per les autoritats al llarg dels segles XVI i XVII tant a territori català com arreu del territori europeu. Ell mateix defineix el **bandoler** com aquell qui formava part d'un bàndol armat, comandat per un cap, que tenia l'ofici de robar. Sorribas explica que el terreny per on es movien els bandolers eren indrets boscosos, muntanyes feréstegues, llocs que els proporcionaven un excel·lent amagatall on poder viure i maquinari les seves trames. És per això que el Montseny va convertir-se en el millor aliat de la quadrilla d'en Serrallonga. Era des d'aquí on es dirigien als camins més importants pels quals es movien les gents més adinerades, assaltaven els viants i acabaven amb aquells que presentaven massa resistència. Finalment fugien amb el seu botí.

Un dels aspectes que salten a la vista és que alguns capitans de bandolers que ja varen ser coneguts en el seu temps, un cop morts – joves i de mala manera – han esdevingut personatges populars i s'han arribat a convertir en autèntics herois. Aquesta **admiració** per part de la gent del poble es pot explicar en el fet que, malgrat que no sempre repartien el botí entre els més pobres, robaven als més rics. A aquest fet se li ha de sumar que el bandolerisme acostuma a aparèixer en períodes de tensió social i econòmica, la qual cosa afavoria que el poble reafirmés l'activitat bandolera.

El bandolerisme català

El moment àlgid del **bandolerisme català** va ser durant el **Barroc**, al llarg dels segles XVI i XVII. En aquest període Catalunya, i en general l'Estat espanyol, es caracteritzava per ser un territori d'inestabilitat econòmica, on el poder central ofegava, amb els seus impostos, les classes mitjanes de la societat. Com veurem en les següents pàgines, el bandolerisme és un fenomen que neix lligat a aquesta inquietud social, política i econòmica i que es converteix en tot un **moviment popular** que despertà els seus defensors i els seus detractors.

El bandolerisme català no és un fenomen únic dels segles XVI i XVII, sinó que ha existit des de temps remots. Els bandolers més propers als nostres temps els trobem al llarg del segle XIX, concretament a terres pirinenques on van aparèixer un grapat de colles de bandolers en el transcurs de les guerres carlines; aquests personatges també eren coneguts com els "trabucaires" – fent referència a l'arma amb la qual solien assaltar les seves víctimes, el trabuc; es tracta d'una arma de foc de canó curt i amb la boca en forma de campana. Una vegada finalitzades les guerres carlines a Espanya, es van acabar els trabucaires.

Tot i així si ens fixem en el moment de màxima esplendor del bandolerisme català, aquest l'hem de buscar en els segles XVI i XVII, concretament del 1540 al 1640. Sorribas postula que el bandolerisme era general a tota la Mediterrània com a conseqüència de la pobresa que havia aparegut arran del trasllat del comerç europeu de l'antic Mare Nostrum a l'Atlàntic. Si a això hi sumem que eren temps violents i que, segons Sorribas, els senyors feudals tractaven com a bèsties els seus vassalls, trobem un cúmul de raons per les quals apareixien gran nombre de bandolers.

El **bandolerisme** és un fenomen que durant anys ha estat present en l'imaginari popular català, i amb el pas dels segles, en aquells indrets on els bandolers van desenvolupar la seva activitat, se n'ha fet una **representació** que ha perdurat fins els nostres dies. En ocasions eren titllats de lladregots, de persones de mal, però, en moltes d'altres, se'ls considerava herois, herois populars que vetllaven pel bé del poble, i que eren admirats per haver-se revelat contra el poder.

L'any 1539 és l'any en què trobem les primeres notícies del bandolerisme català. El rei Carles V dóna ordres al virrei de lluitar contra els bandolers. Sorribas explica que el nom del primer bandoler català conegut va ser un tal Baró Cubells, que actuava a la frontera entre Catalunya i Aragó. Tot i així, la primera colla de bandolers organitzada que es coneix és la de Moreu Cisteller. Els seus membres van ser abatuts l'any 1543 prop de Vilafranca del Penedès i executats a Barcelona. Un any més tard apareix una de les primeres figures importants del bandolerisme català: Antoni Roca – sembla que era un aprenent de capellà –, qui durant tres anys (1544 – 1546) va donar molt a parlar. La fama d'aquest bandoler va ser tal que Lope de Vega li va dedicar una obra: *Antonio Roca o La muerte más venturosa*.

A inicis del segle XVII a Catalunya hi havia més bandolers que mai; va ser precisament durant els primers anys d'aquest segle, el 1602, que va fer la seva aparició un dels bandolers més temuts del bandolerisme català: Perot Rocaguinarda. El bandoler i la seva colla es movien per terres de la Garrotxa, el Ripollès, la Cerdanya, el Berguedà, el Vallès i la Conca de Barberà. Tanta va ser la seva fama arreu del territori europeu que Miguel de Cervantes el fa sortir en la

seva obra més universal *Don Quijote de la Mancha*. El Rector de Vallfogona, un altre dels personatges il·lustres de les lletres, va dedicar a Rocaguinarda una de les seves poesies.

Tot i els mesos de calma que es van viure després de la retirada de Rocaguinarda, l'any 1623 entrava en acció Joan Sala, àlies Serrallonga, el més famós dels bandolers catalans.

La zona del Montseny i l'actual parc Guàrdies-Savassona van ser els principals nuclis d'actuació de les quadrilles de bandolers més conegudes del barroc català. El Montseny és un dels parcs naturals per excel·lència del territori català i la seva proximitat amb la capital, junt amb la seva bona accessibilitat, l'han convertit en un destí concorregut al llarg de tots els caps de setmana de l'any. Recentment hi ha una constant recuperació de mites i llegendes que es localitzen en aquests espais, i que han esdevingut recursos immaterials que han estat incorporats als recorreguts turístics existents.

Parlar del bandolerisme al Montseny comporta intrínsecament fixar-se en la figura d'en Joan Sala, més conegut com el llegendari bandoler català, Joan Serrallonga. Ja al 1635, just un any després de la seva execució, Antonio Coello, Francisco Rojas i Luis Vélez escriuen la seva obra *El catalán Serrallonga*. Naixia així la llegenda del més mític dels bandolers catalans. Encara que la seva activitat es desenvolupés al llarg del segle XVII, no va ser fins entrat el segle XIX que Víctor Balaguer recuperà el personatge i el dotà d'un fort simbolisme, entenent-lo com un dels herois del poble català en el seu moment. Aquesta és la imatge romàntica del bandoler que generació rere generació i, sobretot gràcies a la tradició oral, s'ha anat conformant.

“La identitat ens defineix tant com a individus i tant com a grup i també reflexa la nostra història personal, la qual es fonda en la nostra memòria que ens serveix com a base per a autodefinir-nos.”

(Memoria e Identidad, Buschmann)

La figura del bandoler i la seva mitificació

La **mitificació** de personatges i conceptes provinents de diversos àmbits està a l'ordre del dia, processos de mitificació que han entrat a formar part de la societat actual. L'interrogant que dóna sentit a tot plegat és: el per què de l'existència dels processos de mitificació.

Pocs són els països que en la seva tradició popular no tenen una llegenda, història i/o cançó on es narrin i es mostrin les fites virtuoses d'alguns famosos capitans de lladres. En elles se'ns diu que aquests personatges no robaven per a enriquir-se o per diversió, sinó que ho feien per servir una bona causa.

L'estreta relació entre mite i identitat queda palesa en el moment de l'aparició dels nous herois o símbols oficials; és a través dels mites que s'acaben configurant i construint identitats diverses. La **identitat** és una creació que evoluciona i canvia. Els humans inventen símbols, signes i estratègies per a la pròpia supervivència que li permeten reconèixer-se i ésser reconegut.

Un dels primers elements mitificadors dels bandolers hem de cercar-lo en els viatgers. Ja durant el Grand Tour realitzat per joves europeus durant el segle XIX, la figura del bandoler s'imaginava com exòtica i era un atractiu i al·licient afegit en aquest tipus de viatge del jovent de classe mitja-alta. Espanya va ser introduïda dins del circuit del Grand Tour; degut als canvis socials ocorreguts al llarg del segle XIX, el perfil dels viatgers també va canviar. El nou tipus de viatger va canviar la seva mirada i ara ja no buscava l'ètica, sinó l'estètica, i allò pedagògic per l'evasió. Ara buscaran emocions, aventures, noves experiències i identitats per a poder explicar als seus propers. És ben sabut que al llarg del segle XV fins el XVII la Península Ibèrica igual que Europa, va viure una època on aparegueren constantment moviments polítics i socials.

La mitificació literària

El paper de la **literatura**, segles enrere, i sobretot el dels mitjans de comunicació recentment, fan que avui dia les narracions audiovisuals també juguin un paper fonamental en la creació de mites. Fins i tot la publicitat es serveix de temes i motius medievals reescrits i convertits en certs mites. Analitzar un procés de mitificació de l'objecte quotidià que el trasllada al pla de la meravella, envoltant-lo en un alè de misteri, ens ajuda a entendre de quina manera aquests objectes, conceptes i personatges són mitificats.

Si busquem el mite veritable de l'origen del **catalanisme**, hem de girar la vista enrere fins a la **Renaixença**, al segle XIX. Els mites i els símbols de la Renaixença, seguint les pautes del romanticisme historicista que forma el moviment, cerquen les seves fonts en l'antic. En aquest sentit, confluiràn el **món rural** i el de pagès i el discurs ideològic de la Renaixença el podem resumir en: el mite de la Catalunya pairal, els valors de la religió, la pàtria, la família i la propietat, i els símbols que els sintetitzen i expressen (la llar, la vetllada, l'escó...); fins i tot el mite de la Renaixença, present en l'explícita associació entre els Jocs Florals i la família pairal. El lema dels Jocs Florals s'hi troba també representat: la pàtria, simbolitzada pel trabuc (símbol també del bandolerisme); la fe dels pagesos; i l'amor, que sembla emana naturalment de l'estructura de la família catalana.

Joan Sala i Ferrer, àlies Serrallonga

Joan Sala i Ferrer (Viladrau, 1594 – Barcelona, 1634) va néixer al mas [La Sala](#), a Viladrau (Osona), l'any 1594. Era el cinquè de nou germans, quatre d'ells bandolers. El 1618 es va casar amb Margarida Tallades, pubilla del mas Serrallonga; d'aquí que prengué el nom de [Serrallonga](#), que va passar als seus fills.

Va ser l'any 1622, amb 28 anys, quan es va iniciar al bandolerisme, juntament amb els seus germans i altres lladres de Viladrau. Va ser denunciat per Miquel Barfull, va aconseguir escapar i va matar a trets al seu delator. En aquest moment comença la seva activitat bandolera.

Serrallonga va ser l'amo del bandolerisme català a partir del 1627, just després de la desaparició dels Margarit. Del 1627 al 1634, la quadrilla d'en Serrallonga es va convertir en el personatge més temut i odiat per les autoritats de l'època, incloent-hi el rei [Felip IV](#). (Reglà 1966)

El 1632 els membres més importants de la quadrilla d'en Serrallonga van ser capturats i Joan Sala es quedà només amb la companyia de la seva estimada [Joana Massissa](#). Finalment, als voltants del novembre de 1633 és ferit i detingut. Va ser condemnat a mort i executat a Barcelona, el 8 de gener de 1634. El cos va ser esquarterat i el cap posat en una de les torres de la muralla de la ciutat, la del Portal de Sant Antoni. D'aquesta manera va desaparèixer Joan Sala, el darrer dels grans bandolers del barroc català.

En Serrallonga llegendari

Quina va ser la repercussió del bandolerisme en el [folklore](#) català? Tot i que hi havia sectors i personatges que es mostraven absolutament en contra del bandolerisme, com és el cas del rector de Vallfogona, el poble – la majoria rural – té una reacció totalment diferent. El poble el transportava a la llegenda i l'omplia d'un element tradicional, gràcies al qual el bandolerisme va prolongar-se en el temps i va evolucionar en la memòria heretada de les generacions. Hi ha poca documentació sobre el tema i la majoria de textos de cançons i romanços que es relacionen amb activitats de "lladres de pas" són del segle XVIII.

Just després de la mort de Joan Sala va començar la [llegenda](#) de Serrallonga. L'any 1640 tres escriptors castellans, Antonio Coello, Francisco de Rojas i Luis Vélez de Guevara, van escriure l'obra de teatre *El catalán Serrallonga y bandos de Barcelona*. Els autors ens presenten un Serrallonga com un noble ple de bones intencions. Tanmateix, entre la "comèdia" i els fets reals en què hauria d'haver-se basat l'obra, no hi ha massa relació. Pràcticament, els autors s'inventen un Serrallonga nou, de cap a peus. Aquesta mateixa versió la va recollir el català Víctor Balaguer l'any 1858 i va estrenar l'obra de teatre *Don Juan de Serrallonga o Los bandoleros de las Guillerías*. El públic hi va respondre amb gran entusiasme i interès. *Don Juan de Serrallonga* reunia les millors condicions perquè agradés a tot tipus de públic dins la societat romàntica. L'èxit del drama va prendre, l'any següent, una altra forma: Balaguer va convertir la peça teatral en novel·la, i la nova versió de la història del bandolerisme va passar a ser una peça obligada dins el repertori de les companyies teatrals que actuaven al Principat. La novel·la, el 1871, ja comptava amb cinc edicions.

Només Serrallonga va aconseguir una certa persistència en el record col·lectiu dels catalans. Per què? Aquest és un dels interrogants que pretenc anar desencadenant amb el treball i

traslladar-lo a l'aula per reflexionar sobre els elements de mitificació i pervivència en els anys. D'Antoni Roca i d'en Perot Rocaguinarda, només va quedar-ne el testimoni literari culte d'alguns escriptors castellans com Lope de Vega i Cervantes. Quina és la raó que justifica que aquests dos personatges, Roca i Rocaguinarda, no s'arrelessin en l'imaginari col·lectiu del poble? Potser hi havia alguna cosa d'aquestes figures que el poble no acabava d'entendre, alguna cosa que li impedia d'assimilar-se'ls com a herois populars.

La publicació del [procés judicial](#) del bandoler havia de canviar l'enfocament de la figura. Ja no es podria veure com un cavaller, però tot i això, encara hi havia resistència a considerar-lo com un criminal. *La fi d'En Serrallonga*, de Joan Maragall és, en realitat, la darrera expressió romàntica del tema del bandolerisme del barroc en la nostra literatura.

Serrallonga a la cartellera

En Serrallonga i la seva activitat, junt amb el [caràcter mític](#) del qual s'ha envoltat, ha esdevingut protagonista d'obres de teatre contemporani, com per exemple a l'any 1974 quan el grup de teatre Els Joglars va representar l'obra *Àlies Serrallonga*.

D'altra banda Albert Marro i Ricard de Baños, pioners del cinema a Catalunya, van realitzar una pel·lícula de *Don Juan de Serrallonga o los bandidos de las Guillerías*, el 1910. Els dos cineastes prepararen un llibret basat en l'obra de Víctor Balaguer del 1858; els cineastes s'inspiraren més en el drama escrit el 1858 que no pas en la versió novel·lada del mateix Víctor Balaguer. Malgrat que la pel·lícula s'hagi perdut i només en tinguem referències arxivístiques, es coneix que la cinta constava de dues parts de vint minuts cada una. (Catàleg de l'exposició Torna, torna Serrallonga: història i llegenda dels bandolers catalans 1994). Gairebé quaranta anys més tard, el 8 de novembre de 1948, es va estrenar al cinema Coliseum de Barcelona *Don Juan de Serrallonga*.

En els últims anys la Televisió de Catalunya ha dedicat projectes a en Serrallonga. En aquest cas ens fixarem en dos, un episodi d'*Històries de Catalunya* i la pel·lícula *Serrallonga: La llegenda del bandoler*. En primer lloc, i dins del programa documental *Històries de Catalunya*, en el capítol dedicat a la família, apareix la història de Joan de Serrallonga i na Joana. En l'episodi se'ns explica que aquests dos personatges són el prototipus d'un amor salvatge, un amor que traspasa fronteres i que són capaços de portar fins el final. Aquest capítol narra la història de com es van conèixer i quina va ser la seva activitat conjunta.

Pel que fa la [pel·lícula](#) produïda per TV3, l'escena s'inicia al mas La Sala, a Viladrau, l'any 1606. Tant La Sala, com el castell de Savassona (la varonesa de Savassona és la propietaria de les terres) tenen gran importància en el primer capítol de la mini sèrie de TV3. Se'ns descriu molt bé la vida de Joan Sala (encara no Serrallonga perquè no va iniciar-se a la vida de bandoler fins més endavant), la seva família i la seva activitat. És molt important la figura de dos dels germans de Joan Sala, en Segimund i en Pere (que és qui en un primer moment diu de fer-se bandoler i el seu germà gran, en Joan, s'hi nega rotundament). La pel·lícula és una bona aproximació al "món Serrallonga" tot i que hem de tenir clar, en tot moment, que es tracta d'això, d'un film de caire divulgatiu.

Podríem dir que els dos capítols giren entorn fils narratius molt diferenciats: el primer presenta la figura, el seu entorn, el seu context històric. L'amor entre Joan Sala i Margarida és un

element central del primer capítol, de la mateixa manera que ho són els inicis de Joan Sala en l'activitat bandolera. El segon capítol presenta na Joana, a qui Serrallonga convertirà en la seva amant. L'acció es desplaça de les Guillerries al nord de França, on el bandoler és perseguit, un cop cau la seva quadrilla. La segona part del film arriba al seu punt àlgid en el moment en què Serrallonga és pres i condemnat. Les escenes finals, la de la detenció i les de la confessió (on no arriba mai a confessar res, cosa que encara mostra més la idea d'heroi popular que no vol involucrar a cap dels seus en els seus delictes) representen molt bé la imatge heroica que ens ha arribat del bandoler.

En Serrallonga popular: El Ball d'en Serrallonga

Quan ens referim a l'element **popular** de Joan de Serrallonga, de com el poble ha assimilat el personatge en el seu imaginari col·lectiu com a **element representatiu de la cultura catalana**, hem de parlar, sens dubte, del **Ball d'en Serrallonga** (Amades 1999). Abans d'analitzar els elements que conformen el ball, dels seus orígens i de les diverses representacions que han tingut lloc al llarg de la història, hem de tenir clar que és un ball parlat, una mostra de teatre de plaça. En els seus inicis el Ball de Serrallonga no era un ball en sí, sinó una mena de teatre al carrer. Al llarg del **segle XIX** es va representar en carrers i places de pobles i ciutats. L'objectiu del ball era esgarriar, de manera que cada vegada que en Serrallonga entrava en escena disparava un tret enlaire. La representació acabava amb la traïció feta a en Serrallonga i la seva posterior execució.

La **coreografia** del ball era molt senzilla i consistia a fer algunes passades de tant en tant d'una renglera a l'altra entrecruant-se amb els personatges de la renglera del davant. S'acostumava a fer cada vegada que havia d'intervenir un nou personatge i mentre durava la tonada. En arribar el torn de parlar d'un personatge, aquests sortia de la renglera per darrere, la voltava per fora i entrava a l'escenari per la part inferior. Un cop al mig, feia el **parlament**.

El diàleg és molt semblant en tots els **personatges**. En Serrallonga i la Joana fan ostentació de valentia i expressen el seu desig de formar una **quadrilla** de gent atrevida amb la finalitat de lluitar contra els cadells en unes variants i en la majoria, per dedicar-se a la vida de pillatge. Tots els bandolers es presenten a Serrallonga per oferir-se a formar part de la seva colla en qualitat de soldats i expliquen les seves valenties i malifetes. Tots es presenten segons la fórmula establerta que es repeteix:

- Serrallonga, Déu vos guard.
- Qui sou vós, que no us conec?
- Jo sóc en...

Si voleu més informació i
veure la resta del treball,
poseu-vos en contacte amb
nosaltres

premimafiguerola@elbrot.es